

Editörden

Ebu Bekr Şemsü'l-Eimme Muhammed b. Ebi Sehl Ahmed es-Serahsî (ö. 483/1090), XI. yüzyılda Türkistan'ın ilim muhitinde yetişen, fikirleri ve eserleriyle etkileri günümüze kadar devam eden fakih, usulcü ve kelam âlimidir. Başta fıkıh ilmi olmak üzere İslami ilimlere olan derin vukufiyeti ve haklı şöhreti sebebiyle Hulvânî'den sonra, Şemsü'l-Eimme/İmamların Güneşi adını alan ikinci âlimdir. Serahsî yaşadığı bütün zorluklara ve sıkıntılara rağmen, ilim yolundaki gayreti, üstün zekâsı ve İslami ilimlerdeki derinliği sebebiyle kendisinden sonraki nesillerin ve ilim çevrelerinin elinden düşürmediği ve itibar ettiği hacimli eserler vücuda getirmiştir. Onun bıraktığı külliyyatın, kaynaklık değeri ve güvenilirliği itibarıyla Hanefî fikhının belkemiğini oluşturduğunu söylemek mümkündür.

İç karışıklıkların yaşandığı, haçlı seferleriyle birlikte huzur ve güven ortamının bozulduğu, ağır vergilerle halkın sıkıntıya düştüğü, bilginlerle idareciler arasında anlayış farklılıklarının yaşandığı çalkantılı dönemde Serahsî, yüksek seciyesi ve âlime yakışır vakarlı duruşuyla sosyal, hukukî ve iktisadî meselelere dair kalıcı eserler kaleme almış; hakkın, adaletin ve ilmî hakikatlerin yılmaz savunucusu olmuştur.

Serahsî, dâhiyane bir hafızaya sahiptir. Üstün zekâsı ve ilmî derinliği ile kendine özgü fikhî tahlillerde bulunmuş, İslam hukuk usulüne önemli katkılar sunmuştur. Meselede müçtehit kabul edilen allame Serahsî, matematik, cebir ve diğer bazı ilimlerde de önemli bir birikime sahiptir.

Serahsî'nin ilimde ulaştığı yüksek payede, Buhâra'da devrin büyük âlimlerinden olan Ebû Muhammed Abdülazîz b. Ahmed Hulvânî ile Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Hüseyin ve Ebu Hafs Ömer b. Mansûr el-Bezzar'ın ders halkalarına devam etmesi oldukça etkili olmuştur.

İmam Serahsî, metot olarak savunduğu fikhî doktrinin doğruluğunun ispatıyla uğraşmak yerine, başka fikhî görüşlere de objektif yaklaşarak bunlarla ilgili önemli tahliller yapmış, sonraki dönemlerin hukuk konteksiyle örtüşen değerli bir bilgi manzumesi vücuda getirmiştir. O, ilgi duyduğu konulara yönelik felsefi yaklaşımı ve meseleleri çözmek için kullandığı yöntemle de ilklerden sayılır. Hukukun, adaletin herkese tam olarak uygulanmasını müdafaa etmesi, ilahi hakikatleri tebliğ ederken karşılaştığı her türlü sıkıntıya katlanması ve azimle mücadelesi sebebiyle Serahsî ıslahatçı olarak da nitelenir. Tarihî şahsiyetler üzerinde çalışan

kimi bilginler, onun hapse girmesini, dünyalık endişesi taşımadan hakkı haykıran özgün duruşuyla ilişkilendirirler.

İmam Serahsî'nin önemli bir özelliği de İslam dininin her dönemin ihtiyaç ve beklentilerine cevap veren dinamik yaklaşımını, sosyal hayatta karşılaşılan sorunlara getirdiği pratik çözümleri en iyi ortaya koyan âlimlerden olmasıdır.

Serahsî, aynı zamanda iyi bir şârihtir. Fıkıh doktrinine zenginlik kazandıran çalışmalarıyla asırlarca üzerlerine pek çok şerhler yazılan İmam Muhammed'in; el-Asl (el-Mebcut), el-Câmiu's-Sağîr, el-Câmiu'l-Kebîr, es-Siyerü's-Sağîr, es-Siyerü'l-Kebîr, ez-Ziyâdât ve Ziyâdâtü'z-Ziyâdât adlı eserlerine yazdığı şerhler bunun en açık kanıtıdır.

Serahsî, geliştirdiği hukuk telakkisiyle modern hukuk normuna da önemli katkılarda bulunmuştur. Devletler umumi hukukunda önemli bir yeri bulunduğu herkesçe kabul edilen Şerhu's-Siyeri'l-Kebîr'inin, Unesco'nun isteği üzerine Muhammed Hamidullah tarafından Fransızcaya çevrilip Türkiye Diyanet Vakfı tarafından yayınlanması oldukça anlamlıdır.

Özel gündemle hazırladığımız bu sayıda, özellikle fıkıh alanındaki önemli şahsiyetlerden biri olan Serahsî'yi, hayatı, ilmi kişiliği, eserleri ve günümüze etkileri bağlamında daha yakından tanıma imkânı bulmuş olacağız. Bu kapsamda Serahsî'nin ilmî kişiliği, kitapları ve farklı yönlerini ele alıp tahlil eden; “İmam Serahsî'nin Hayatı ve Helal Kazanca Dair Bazı Görüşleri”, “Yer Verdiği Rivayetler Işığında Serahsî'nin Hadisçiliği-Mebcut Örneği-”, “Serahsî'de İlim-Zan Bakımından Şer'î Deliller ve Yoruma Yansımaları”, “Serahsî'nin Kur'an Bilgisinin Kaynakları”, “Serahsî'nin el-Mebcut İsimli Eserindeki Ceza Bahislerine Hâkim Olan Fıkıhî Kaideler”, “Şer'u Men Kablenâ Prensibi Bağlamında Serahsî'nin İslam Öncesi Dinlerin Hüküm ve Uygulamalarına Bakışı”, “Serahsî'nin Usul'ü Çerçevesinde Bazı Harflerin/Edatların Fıkıhtaki Anlamları”, “İmam Serahsî'nin Kitabı'l-Mebcut Adlı Eserinin Uluslararası Kaynak Baskılarında Yer Alan Eksik Metinler ve Baskı Hataları” başlıklı makalelerin ilim geleneğimize yeni katkılar sunmasını bekliyorum, gelecek sayıda yeniden buluşmayı diliyorum.

Dr. Yüksel SALMAN